

Ebeveyn Öz-Yeterliği ile Paylaşan-Ebeveynlik Arasındaki İlişkide Sosyal Karşılaştırmanın Aracı Rolü

Fatih BAYRAKTAR¹, Dilek ÇELİK²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı paylaşan-ebeveynlik (sharenting) kavramının kuramsal olarak bağlantılı olduğu düşünülen sosyal karşılaştırma ve ebeveyn öz-yeterliği ile ilişkisini araştırmaktır. Bu bağlamda, sosyal karşılaştırmanın ebeveyn öz-yeterliği ile paylaşımcı olma arasındaki aracı değişken rolü de incelenmiştir.

Yöntem: Katılımcılar, yaşları 19 ile 53 arasında değişen (Ort = 33,59, SS = 5,98) Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'tan 558 ebeveyn (456 anne %81,7 ve 102 baba %18,3) oluşmaktadır. Ölçüm aracı olarak Paylaşan-Ebeveynlik Ölçeği, Ebeveyn Sosyal Karşılaştırma Yönelim Ölçeği ve Ebeveynlik Görevleri için Öz-Yeterlik İndeksi kullanılmıştır. Veriler uygunluk örnekleme yöntemi kullanılarak çevrim içi olarak toplanmıştır.

Bulgular: Uygulanan birinci Hiyerarşik Regresyon Analizi'nde (HRA) ebeveyn sosyal karşılaştırmasının paylaşan-ebeveynliği $p < 0,001$, ikinci HRA'da ise ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin ebeveyn sosyal karşılaştırmasını yordadığı bulunmuştur $p < 0,001$. Aracılık analizi, ebeveyn sosyal karşılaştırmasının, ebeveyn duygusal erişilebilirliği ile paylaşma arasında aracılık ettiğini göstermiştir.

Sonuç: Paylaşan-ebeveynliğin, ebeveyn-çocuk ilişkisini güçlendirmek için kullanılabilmesi görülmektedir. Araştırmamız, kendilerini diğer ebeveynlerle kıyaslayan ebeveynlerin, çocuklarıyla ilişkilerinde duygusal olarak daha az müdahil olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi, Ebeveynlik, Öz Yeterlilik, Sosyal Karşılaştırma

ABSTRACT

The Mediating Role of Social Comparison Between Parental Self-Efficacy and Sharenting

Objective: The aim of this study was to examine the relationship of sharenting with variables that are theoretically related with the concept. Sharenting includes the basic motivation to share parental practices with others and can be associated with social comparison and parental self-efficacy. In this context, we hypothesized that the social comparison could be a mediating variable between parental self-efficacy and sharing.

Method: The participants were 558 parents (456 mothers 81.7% and 102 fathers 18.3%) from Türkiye and Northern Cyprus. The age range was 19 to 53 ($M=33.59$, $SD=5.98$). Sharenting Questionnaire, Parental Social Comparison Orientation Measure and The Self-Efficacy for Parenting Tasks Index were used as measurement tools. The data was collected online by using convenience sampling method.

Results: In two separate Hierarchical Regression Analyses (HRA) parental social comparison predicted sharenting and perceived parental emotional availability predicted parental social comparison significantly. Mediation analysis indicated that parental social comparison mediated between parental emotional availability and sharenting.

Conclusion: Sharenting can be used to strengthen the parent-child relationship. Our research indicated that the parents who compare themselves with other parents were less available emotionally in their relationship with their children.

Keywords: Parent-Child Relations, Parenting, Self Efficacy, Social Comparisons

GİRİŞ

Paylaşan-ebeveynlik (sharenting), ebeveynlik ve paylaşım kelimelerinin birleşiminden oluşmakta, ebeveynlerin çocukları ile ilgili sosyal medya sitelerinde yaptıkları paylaşımları içermektedir (Blum-Ross ve Livingstone 2017). Brosch (2016), genç ebeveynler arasında sosyal medya kullanımının artan önemi

nedeniyle paylaşımların da hızla arttığını belirtmiştir (Brosch 2016). Çocukların dijital kimlikleri, özerk sosyal medya kullanıcıları olmalarından ve hatta doğumlarından önce paylaşılmış sonogram görüntüleri aracılığıyla ebeveynleri tarafından şekillendirilmektedir (Brosch 2018). Paylaşan-ebeveynlik, çocuk hakkında paylaşılan bilginin miktarı ve paylaşım sıklığının ötesinde karmaşık bir sosyal olgu olsa da, araştırmacıların

How to cite: Bayraktar F, Çelik D. (2025) Ebeveyn Öz-Yeterliği ile Paylaşan-Ebeveynlik Arasındaki İlişkide Sosyal Karşılaştırmanın Aracı Rolü. *Türk Psikiyatr Derg* 36:24. <https://doi.org/10.5080/u27387>

Geliş Tarihi: 04.08.2023, **Kabul Tarihi:** 29.06.2024, **Çevrim içi Yayın Tarihi:** 27.11.2024

¹Prof., ²Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Akdeniz Üniv. Fen-Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., Mağusa, Kuzey Kıbrıs.

Dr. Fatih Bayraktar, e-posta: fatih.bayraktar@emu.edu.tr

öncelikle paylaşım sıklığına odaklandığı gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar, ebeveynlerin üçte birinin çocuklarının doğduğu ilk gün paylaşımında bulunduğunu (Duggan ve ark. 2015) ve çocukların %80 ile %92'sinin 2 yaşına gelene kadar dijital bir görüntüsünün oluştuğunu göstermiştir (Auxier ve ark. 2020, Bessant 2022).

Ebeveynler, çocukları 5 yaşına gelene kadar ortalama 1.498 görsel içerik paylaşmaktadır (Wiggins 2016) ve 18 yaşına gelindiğinde çocuk başına yaklaşık 70.000 dijital iz düşmektedir (CCE 2018).

Blum-Ross ve Livingstone (2017), paylaşan-ebeveynliğin altında yatan motivasyonları şu şekilde sıralamıştır; mutlu anıları ve özel olayları paylaşmak, ebeveynlerin çocuklarını kullanarak bir benlik temsili inşa etmeleri (Davidson-Wall 2018), yalnızlık ve yalıtılmışlık hisleriyle başa çıkmak (Blum-Ross ve Livingstone 2017) ve başkalarından sosyal destek almak (Duggan ve ark. 2015). Genç ebeveynler, sosyal medya mecralarında yaşça büyük ebeveynlere kıyasla çocukları hakkında daha sık paylaşım yapmaktadır (Auxier ve ark. 2020). Bartholomew ve arkadaşları (2012) göre paylaşan-ebeveynlik, ebeveynlik rollerine geçiş sürecindeki yeni ebeveynler için bir sosyalleşme ve sosyal-duygusal destek alma yoludur (Bartholomew 2012). Özellikle genç ebeveynler, çocukları ile ilgili gönderileri aracılığıyla kendi ebeveyn öz temsillerini yaratmaktadır (Davidson-Wall 2018). Sosyal medya siteleri kişinin kendisi hakkındaki bilgileri seçerek, gözden geçirerek ve gerektiğinde geri alarak ortaya koymasını sağladıkları için idealleştirilmiş benlik temsillerini sunma fırsatını artırmaktadır (Valkenburg ve Peter 2011).

Alan yazınında ebeveynlerin cinsiyetinin paylaşan-ebeveynlikle nasıl ilişkili olduğunu anlamaya yönelik sınırlı sayıda çalışma olmasına rağmen, anneler babalara kıyasla çocukları hakkında daha fazla bilgi ve görüntü paylaşma eğilimindedir (Ammari ve ark. 2015, Auxier ve ark. 2020). Lazard (2019), paylaşan-ebeveynliğin annelerin birincil bakım veren olması gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi altında olduğunu ve dijital ebeveynlik yöntemleri ile sosyal medya paylaşımlarının kadın kimliğini ve anneliği yeniden yapılandırmak, şekillendirmek ve iyi anneliğin gerekliliklerini yerine getirme başarılarını paylaşmak için bir araç olarak kullanıldığını belirtmiştir (Lazard 2019). Yeni anneler ya da tek çocuklu anneler, ebeveynlik becerileri hakkında kaygılı oldukları ve daha az deneyim sahibi oldukları için diğer annelere göre izlenimlerini daha fazla yönetebilmektedir (Porter ve Hsu 2003). Holiday ve arkadaşları (2020), "ebeveynlerin çocuklarını içeren sosyal medya temsillerinin, ebeveynlerin kendi isteklerinin, yeteneklerinin, kontrol arayışlarının ve yetersizliklerinin kabulünün karmaşık anlatıları olduğunu" belirtmiştir (Holiday 2020).

Araştırmalar, paylaşan-ebeveynlik için önemli bir motivasyonun benzer deneyimlere sahip ebeveynlerden bilgi almak olduğunu göstermiştir (Jacobs ve ark. 2016). Ebeveynler, sosyal medyada ebeveynlikle ilgili faydalı bilgileri bulduklarını (Duggan ve ark. 2015), ebeveynlik deneyimlerini

paylaştıklarını ve daha deneyimli ebeveynlerden uyku sorunları, beslenme, disiplin stratejileri, davranış sorunları ve eğitim konularında bazı öneriler aldıklarını bildirmiştir (Bostancı 2018). Ögel-Balaban ve Altan (2020) tarafından yapılan çalışmada, annelerin sosyal medya kullanımının aile üyeleri ve yakın arkadaşlar gibi sosyal gruplarla bağlantı kurmak yerine daha geniş bir heterojen ağdan bilgi toplamaya odaklandığını göstermiştir (Ögel-Balaban ve Altan 2020).

Bugüne kadar yapılan çalışmaların çoğu ya nitel olduğundan ya da olgunun kendisini tanımlamaya çalıştığından, paylaşan-ebeveynliğin altında yatan potansiyel psikolojik etkenler/öncüller hakkındaki mevcut alan yazını yetersiz görünmektedir. Sosyal medya siteleri insanların birbirlerini gördükleri ve karşılaştırdıkları sanal alanlar olduğu için, paylaşım süreçleri sosyal karşılaştırma ile ilişkili olabilir (Vogel ve Rose 2016). İnsanlar, beğeni sayıları ve diğer insanların sosyal medyadaki durum ve fotoğraflarına yaptıkları yorum türleri üzerinden kendilerini başkalarıyla kıyaslayabilmektedir (Steers ve ark. 2014). Yapılan bir çalışmada, sosyal karşılaştırma yönelimi daha yüksek olan kişilerin sosyal medyayı daha yoğun kullandığını görülmüştür (Vogel ve Rose 2016).

Sosyal Karşılaştırma Kuramı, benlik kurgularının sosyal karşılaştırma yoluyla şekillendiğini vurgulamaktadır. Bireyler, yeteneklerini veya fikirlerini değerlendirmek için dışsal bir ölçüte ihtiyaç duyduklarında kendilerini başkalarıyla karşılaştırırlar (Festinger 1954). Singelis (1994) benlik kurgusunu "kişinin başkalarıyla olan ilişkisine dair düşünce, duygu ve eylemler bütünü" olarak tanımlamıştır Singelis 1994. Ebeveynlik, özellikle çocuk sahibi olan bireyler için benlik kurgularının kritik bir parçası olabilir ve tıpkı diğer parçalar gibi kişinin ebeveynlik yöntemlerini başkalarıyla kıyaslamasıyla şekillenebilir. Taylor ve Lobel (1989) sosyal karşılaştırma süreçlerinin başkalarıyla bağ kurma ve bilgi paylaşma olmak üzere iki tür güdü içerdiğini belirtmiştir (Taylor ve Lobel 1989). Bu noktada, ebeveynlik yöntemlerinin başkalarıyla paylaşılmasının temel bir motivasyonunu içeren paylaşan-ebeveynliğin sosyal karşılaştırma ile ilişkili olabileceği öne sürülebilir. Bildiğimiz kadarıyla bu ilişki hakkında yayınlanmış bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu ilişkiyi test etmek paylaşan-ebeveynlik hakkındaki alan yazınına katkıda bulunabilir. Bu bağlamda çalışmamızın ilk araştırma sorusu: "Sosyal karşılaştırma paylaşan-ebeveynliği yordamakta mıdır?" şeklindedir.

Paylaşan-ebeveynlikle ilişkilendirilebilecek bir diğer değişken ebeveyn öz-yeterliğidir. Öz-yeterlik "insanların yaşamlarını etkileyen olaylar üzerinde etkili olan belirlenmiş performans düzeylerini üretme yeteneklerine ilişkin inançları" olarak tanımlanmaktadır (Bandura 1994). Ebeveyn öz-yeterliği, bir ebeveynin "çocuğuna ebeveynlik yapmakla ilgili bir dizi görevi organize etme ve yerine getirme becerilerine ilişkin inançları veya yargıları" olarak tanımlanabilecek genel öz-yeterlikten ortaya çıkmaktadır (De Montigny ve Lacharite 2005). Bugüne kadar yapılan çalışmalarda öz-yeterlik ve sosyal

medya kullanımı arasındaki ilişkiye odaklanılmamış olsa da, ilişkili bir kavram olan öz saygının (Souza ve Hutz 2016) sosyal medya kullanımıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Buunk ve Gibbons 2007, Kalpidou ve ark. 2011, Tartaglia 2016, Tazghini ve Siedlecki 2013). Örneğin, düşük öz saygı düzeyine sahip bireylerin Facebook'ta daha fazla zaman geçirdikleri (Kalpidou ve ark. 2011, Tazghini ve Siedlecki 2013) ve sosyal ağları simülasyon için daha fazla kullandıkları (Tartaglia 2016) tespit edilmiştir ki bu da sosyal karşılaştırmanın paylaşım üzerindeki rolüyle ilişkili olabilir. Bu ilişki hakkında yayınlanmış bir çalışma olmamasına rağmen, ebeveynlerin ebeveynlikteki yeterliklerinin kanıtlarını sosyal medyada paylaşmaya istekli olmaları beklenebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi sosyal medya siteleri, çocukları kullanarak idealize edilmiş bir ebeveyn benlik sunumu oluşturmak için kullanılabilir (Davidson-Wall 2018). Ancak ebeveyn öz-yeterliliği, duygusal erişilebilirlik, ilgi, çocuğa değer verme, empatik duyarlılık, koruma, disiplin, oyun, öğretim ve ihtiyaca yönelik bakım verme gibi birçok boyutu içeren karmaşık bir yapıdır (Coleman ve Karraker 2013, Decker 2012). Bu nedenle, ebeveyn öz-yeterliliği ile paylaşan-ebeveynlik arasındaki doğrudan ilişki yerine, alt boyutlarının test edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda ikinci araştırma sorumuz şu şekildedir; Ebeveyn öz-yeterliliğinin alt boyutları paylaşan-ebeveynliği yordamakta mıdır?

Ebeveyn öz-yeterliliği ile paylaşan-ebeveynlik arasında sosyal karşılaştırmanın aracı bir rolü olabilir çünkü ebeveynler tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi kendilerini daha iyi hissetmek için internette de aşağı yönlü (downward) karşılaştırmalar yapmaya, diğer bir deyişle kendilerinden daha kötü ebeveynlik becerilerine sahip olanlarla karşılaştırmaya istekli olabilirler. Wheeler ve Miyake (1992) yaptıkları bir çalışmada, bireylerin öznel iyi olma halini artırmak için aşağı yönlü karşılaştırmalar yapmayı tercih ettiklerini göstermiştir (Wheeler ve Miyake 1992). Bir başka çalışmada ise Vogel ve Rose (2016) sosyal medyada benzer aşağı yönlü karşılaştırmaların daha olumlu öz değerlendirmelerle ilişkili olduğunu bulmuştur (Vogel ve Rose 2016). Bireyler idealize ettikleri benliklerini sosyal medyada seçici bir şekilde sunabilmekte ve bu da kendilerini geliştirmeleri için bir fırsat sağlayabilmektedir. Benlik kavramları tutarsız ve belirsiz olan düşük benlik saygısına sahip bireylerin sosyal karşılaştırmalar yapma olasılığı daha yüksektir (Buunk ve Gibbons 2007). Nesi ve Prinstein (2015) "benlik saygısının kişinin kendisini başkalarıyla kıyaslama eğilimini etkilediğini, bunun da Facebook kullanımını etkileyebileceğini çünkü Facebook'un bir sosyal kıyaslama aracı olabileceğini" belirtmiştir (Nesi ve Prinstein 2015). Öz saygısı düşük olan bireylerin daha yüksek

düzeyde sosyal karşılaştırma yaparak Facebook'ta zaman geçirme olasılıkları daha yüksektir. Bergagna ve Tartaglia (2018) da sosyal karşılaştırma yöneliminin düşük benlik saygısı ile sosyal medya kullanım sıklığı arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bulmuştur (Bergagna ve Tartaglia 2018). Dolayısıyla bu çalışma, algılanan ebeveyn öz-yeterliliği ile paylaşan-ebeveynlik arasındaki ilişkiye ebeveyn sosyal karşılaştırmasının aracılık edip etmediğini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda üçüncü araştırma sorumuz şu şekildedir: Ebeveyn öz-yeterliliği ile paylaşan-ebeveynlik arasındaki ilişkiye ebeveyn sosyal karşılaştırması aracılık etmekte midir?

Çalışmanın Kuramsal Arka Planı

Planlı Davranış Kuramı (Ajzen 1985, 1991) davranışın niyet ve yeteneklerin bir fonksiyonu olduğunu belirtmektedir. Önceki çalışmalar ebeveynlik ve ebeveynlik yöntemlerinin Planlı Davranış Kuramı kapsamında istemli davranışlar olarak açıklanabileceğini göstermiştir (Duncanson ve ark. 2013, Fleming ve Borrego 2019, Myers ve ark. 2020). Benzer şekilde, ebeveynlerin dijital yeteneklerine dayanan istemli bir davranış olarak paylaşan-ebeveynlik, Planlı Davranış Kuramı kapsamında anlaşılabilir. Bu kuram aynı zamanda bireyin genellikle istemli olarak diğer bireylerle farklı düzeylerde karşılaştırma yaptığını vurgulamaktadır. Buna ek olarak, yeterlik algılanan kontrol ve davranışsal performansın bir sonucu olarak ele alınmaktadır (Ajzen 1985). Dolayısıyla, çalışmamızın tüm temel değişkenleri (paylaşan-ebeveynlik, sosyal karşılaştırma ve ebeveyn yeterliliği) Planlı Davranış Kuramı ile açıklanabilir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Katılımcılar Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'tan toplam 558 ebeveyn-den (456 anne ve 102 baba) oluşmaktadır. Örneklem sosyal medya hesaplarından ilan edilen araştırma linkiyle çevrim içi olarak rastgele örneklem yöntemiyle oluşturulmuştur. Ebeveynlerle ilgili demografik bilgiler Tablo 1'de görülebilir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum ve diğer genel kişisel bilgilerinin yanı sıra çocuklarının yaşı ve cinsiyeti gibi çocuklarıyla ilgili bazı demografik bilgileri içeren soruları cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlerle İlgili Demografik Bilgiler

Yaş Aralığı	Cinsiyet (%)	Medeni Durum (%)	Çocuk Sayısı (%)
19-53 (Ort.=33,59) SS=5,98	Kadın: %81,7 Erkek: %18,3	Evli: %95 Boşanmış: %5	1: %81 2: %17,7 3: %1,3

Ort.: Ortalama, SS: Standart Sapma

Paylaşan-Ebeveynlik Ölçeği

Paylaşan-ebeveynlik, henüz yeni bir olgudur ve alan yazınında paylaşan-ebeveynlik düzeyini değerlendirmek için yaygın olarak kabul gören bir ölçek bulunmamaktadır. Bu çalışma için, araştırmacılar tarafından paylaşım sıklığını değerlendirmek üzere 8 maddelik bir kontrol listesi geliştirilmiş ve ebeveynlerden çocuklarıyla ilgili listelenen içerikleri (doğum günleri gibi özel günler, ilk adımlar gibi gelişimsel dönüm noktaları, sosyal aktiviteler, eğitim aktiviteleri, oyun zamanı, tatil fotoğrafları, plaj fotoğrafları, sağlık sorunları) sosyal medya hesaplarında ne sıklıkla paylaştıklarını 5'li likert ölçeğine göre (1-hiçbir zaman ile 5-her zaman) derecelendirmeleri istenmiştir. Faktör yapısını değerlendirmek üzere temel bileşenler analizi yapılmadan önce, örneklemin analiz için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. KMO değeri mevcut örneklem için 0,89 olarak tespit edilmiş ve verinin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca Cudeck ve Browne'ın (1983) önerileri dikkate alınarak faktör analizi için örneklem ikiye bölünmüş ve birinci örneklem parçasına açımlayıcı, ikinci örneklem parçasına ise doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır (Cudeck ve Browne 1983). Açımlayıcı faktör analizi sonuçları ölçekte yer alan 8 maddenin tek bir faktöre yüklendiğini ve 0,424 ile 0,842 arasındaki faktör yükleriyle varyansın %62,61'ini açıkladığını göstermiştir. İç tutarlılık katsayısı kabul edilir düzeydedir (Cronbach's alfa: 0,89).

Ölçeğin yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile de sınanmıştır. Araştırmada önerilen modelin eldeki veriye uygun olup olmadığını değerlendirmek için en fazla benzerlik gösteren kestirim (maximum likelihood estimation) tekniği ve kovaryans matrisi kullanılmıştır. Modelin uyumuyla ilgili olarak, χ^2 (Ki-Kare) testinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması nedeniyle sd/χ^2 oranı ölçütü dikkate alınmış, 1/5'in altındaki oran, iyi uyum olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Byrne'ın (2001) ve Hu ve Bentler'in (1999) önerileri doğrultusunda CFI, AGFI ve NNFI değerlerinin 0,90 ve üzeri, RMSEA değerinin ise 0,08 ve altında olması önerilen model ile verinin iyi uyum gösterdiği yönünde değerlendirilmiştir (Byrne 2001, Hu ve Bentler 1999).

Modelde değişiklik indeksi (modification index), 6. ve 7. maddeler arasındaki hataların ilişkilendirilmesi yoluyla modelin kuvvetlendirilmesini önermiştir. Maddeler incelendiğinde 6. ("Aşağıda yer alan ebeveyn pratikleri/davranışları ile ilgili maddeleri sosyal medya hesabınız/hesaplarınızdan ne sıklıkla gerçekleştirdiğinizi işaretleyiniz [Tatil fotoğrafları]") ve 7. maddenin ("Aşağıda yer alan ebeveyn pratikleri/davranışları ile ilgili maddeleri sosyal medya hesabınız/ hesaplarınızdan ne sıklıkla gerçekleştirdiğinizi işaretleyiniz [Plaj fotoğrafları]") ebeveynler tarafından benzer şekilde algılandığı düşünülmektedir. Bu nedenle bu iki maddenin hataları ilişkilendirilmiştir (Standardize edilmiş hata katsayısı=0,15).

Bu değişiklikten sonra Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda mevcut örneklem için tek faktörlü model ile verinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür; [χ^2 (18, N=279)=81,97, $p<0,001$, RMSEA=0,07, GFI=0,97, AGFI=0,93, CFI = 0,98, NNFI=0,98]. Şekil 1 gösterge değişkenle gizil değişkenler arasındaki standartlaştırılmış katsayıları ve gösterge değişkenlerin hata varyanslarını göstermektedir. Tüm değerler $p<0,001$ düzeyinde anlamlıdır.

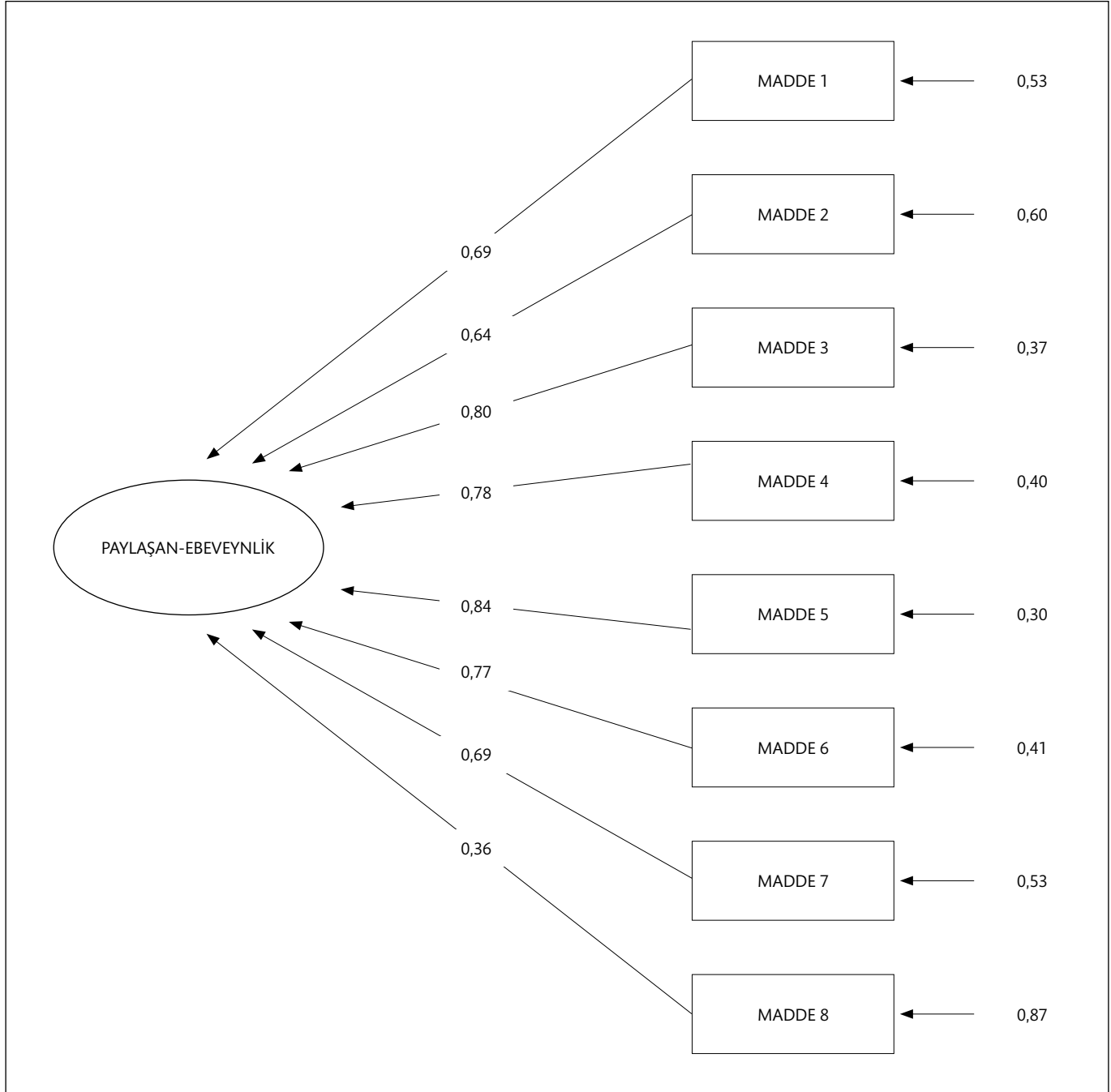
Paylaşan-Ebeveynlik Ölçeği'nin yapı geçerliğini sınamak için aşırı iki uçta puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Bu amaçla örneklemin en yüksek puan alan %27'lik kesimi üst grup, en düşük puan alan %27'lik bölüm ise alt grup olarak adlandırılmıştır. Üst ve alt grubun alt ölçekten aldıkları puanlar t-testi ile karşılaştırılmış; üst ve alt gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-49,57$, $p<0,001$). Grup ortalama ve standart sapma değerleri ve t-testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Ebeveyn Sosyal Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği

Ebeveynlerin sosyal karşılaştırma yönelimini değerlendirmek için Iowa-Netherlands Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği uygulanmıştır (Gibbons ve Buunk 1999). Orijinal ölçek, kendilerini başkalarıyla kıyaslama eğilimindeki bireysel farklılıkları değerlendirmek için geliştirilmiştir ve 11 maddeden oluşmaktadır. Alan yazınında ebeveyn sosyal karşılaştırmasını değerlendirmek için özel olarak tasarlanmış bilinen bir ölçek bulunmadığından, bu çalışmadaki araştırmacılar, daha önce Chae (2015) tarafından sosyal karşılaştırma kuramına dayalı olarak medyaya maruz kalma ve çağdaş annelik arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmada olduğu gibi Iowa-Netherlands Karşılaştırma Yönelimi Ölçeğini uyarlamaya karar vermiştir (Chae 2015). Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, orijinal Iowa-Hollanda Karşılaştırma Yönelimi Ölçeğindeki orijinal maddeleri, "Sık sık diğerleriyle ortak görüşler ve deneyimler hakkında konuşmaktan hoşlanırım" yerine "Sık sık diğer ebeveynlerle ortak görüşler ve deneyimler hakkında konuşmaktan hoşlanırım" veya "Her zaman benzer durumdaki diğer kişilerin ne yapacağını bilmekten hoşlanırım" yerine "Her zaman benzer durumdaki diğer ebeveynlerin ne yapacağını bilmek isterim gibi kendi kendini karşılaştırma yerine ebeveyn karşılaştırma ifadeleri içerecek şekilde yeniden ifade edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,86'dır.

Ebeveynlik Becerilerinde Öz-Yeterlik Ölçeği

Ebeveyn öz-yeterliğini değerlendirmek için Ebeveynlik Görevleri için Öz-Yeterlik Endeksi-Çocuk Ölçeği (SEPTITS) kullanılmıştır. Coleman ve Karraker (2003) tarafından geliştirilen ve 53 maddeden oluşan ölçeğin duygusal erişebilirlik (7 madde), duyarlı tepki verme, bakım ve değer verme (8 madde), koruma (7 madde), disiplin (9 madde), oyun (7 madde), öğretme (7 madde) ve günlük bakım (8 madde) alt boyutları bulunmaktadır (Coleman ve Karraker 2003).

Şekil 1. Paylaşan-Ebevenlik Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 2. Paylaşan-Ebevenlik Ölçeğinin Puanları Açısından Alt ve Üst Gruplar için Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişken	Alt Grup (n=153)	Üst Grup (n=183)	t
Paylaşan-Ebevenlik	8,4 (1,13)	22,91 (3,54)	-49,57*

*p<,001, n: sayı.

Ölçek Elibol, Mağden ve Alpar (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır (Cronbach's alpha=0,93) (Elibol ve ark. 2007). Alt boyutlardaki puan artışı o alandaki öz-yeterliğin yüksek olarak algılandığı, puanlardaki azalma ise o alandaki öz-yeterliğin düşük olarak algılandığı anlamına gelmektedir.

İşlem

Üniversite Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Komitesi'nin etik kurul onayından sonra, veriler çevrim içi olarak toplanmıştır. Katılımcılara sırasıyla bilgilendirilmiş onam formu, demografik bilgi formu, Paylaşan-Ebevenlik Ölçeği, Ebevenlik

Tablo 3. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	-									
2	0,152**	-								
3	0,102*	-0,266**	-							
4	0,099*	-0,267**	0,572**	-						
5	-0,026	-0,130**	0,810**	0,354**	-					
6	0,070	-0,181**	0,831**	0,470**	0,706**	-				
7	0,077	-0,203**	0,558**	0,303**	0,341**	0,392**	-			
8	0,087*	-0,224**	0,808**	0,391**	0,597**	0,595**	0,401**	-		
9	0,075	-0,214**	0,785**	0,342**	0,600**	0,562**	0,381**	0,614**	-	
10	0,093*	-0,229**	0,742**	0,402**	0,396**	0,514**	0,322**	0,513**	0,523**	-

**p<0,001, *p<0,05

1-Paylaşan-ebeveynlik (Ort.: 47,98, SS: 16,70), 2-Ebeveyn Sosyal Karşılaştırması (Ort.: 26,11, SS: 6,72), 3-Ebeveyn Öz-Yeterliği (Ort.: 199,71, SS: 23,59), 4-Duygusal Erişebilirlik (Ort.: 25,23; SS:2,50), 5-Duyarlı Tepki Verme (Ort.: 33,65, SS: 6,28), 6-Koruma (Ort.: 28,79, SS: 4,51), 7-Disiplin (Ort.: 23,38; SS: 3,06), 8-Oyun (Ort.: 26,48; SS: 4,81), 9-Öğretme (Ort.: 31,18, SS: 4,05), 10-Bakım Verme (Ort.: 30,87; SS:6,12)

Sosyal Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği, ebeveyn görevleri için öz-yeterlik endeksi ve bilgilendirme formu sunulmuştur. İstatistiksel analizlerde (Hiyerarşik Regresyon Analizi ve Aracı Değişken analizleri) IBM SPSS Statistics 24.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı, doğrulayıcı faktör analizinde SPSS AMOS kullanılmıştır.

BULGULAR

Ön Bulgular

Paylaşım yapmak için en çok tercih edilen sosyal medya platformunun Instagram (%41) olduğu ve bunu Facebook'un (%17) izlediği tespit edilmiştir. Katılımcıların sadece %8'i çocuklarıyla ilgili bir içeriği hiç paylaşmadıklarını belirtirken, ebeveynlerin çoğu (%67) çocukları 2 yaşına gelmeden önce paylaşımında bulduklarını ifade etmiştir. Katılımcılara sosyal medya hesaplarına kimlerin erişebildiği sorulduğunda, katılımcıların %63'ü sosyal medyada paylaştıklarını sadece şahsen tanıdıkları kişilerin görebildiğini belirtmiştir. Geri kalanların %29'u hesaplarına hem şahsen tanıdıkları hem de çevrim içi tanıştıkları kişilerin erişebildiğini, %3'ü ise hesaplarına herkesin erişebildiğini belirtmiştir.

İleri analizlere geçilmeden önce değişkenler arasındaki korelasyonlar Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Tablodan da görüleceği gibi ilişkiler beklendiktir (Tablo 3).

Hiyerarşik Regresyon Analizi

Aracılık analizinden önce iki farklı Hiyerarşik Regresyon Analizi (HRA) gerçekleştirilmiştir. İlk HRA, ebeveynlerin cinsiyetini, yaşını, çocuk sayısını, algılanan ebeveyn öz-yeterliği ve ebeveyn sosyal karşılaştırma boyutlarının paylaşan-ebeveynlik üzerindeki anlamlı işlevini incelemek için uygulanmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk adıma ebeveynlerin cinsiyeti, ebeveynlerin yaşı, çocuk sayısı,

ikinci adıma algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin yedi boyutu ve son adıma ebeveyn sosyal karşılaştırması girilmiştir (Tablo 4). HRA'nın ilk aşaması, ebeveynlerin cinsiyeti, ebeveynlerin yaşı ve 6 yaşından küçük çocuk sayısının paylaşımına ilişkin varyansın anlamlı bir kısmını açıkladığını göstermiştir ($R^2=0,016$, $F(2, 551)=2,959$, $p=0,016$). Birinci adımdaki yordayıcılar arasında sadece 6 yaşından küçük çocuk sayısı ($b=-1,764$, $t(554)=-2,670$, $p=0,008$) paylaşan-ebeveynliği anlamlı bir şekilde yordarken, ebeveynin cinsiyeti ve ebeveynin yaşı yordamamaktadır. İkinci adımda, algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin boyutları modele eklenmiştir. Algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin tüm boyutları arasında sadece algılanan ebeveyn duygusal erişilebilirliği ($b=-0,298$, $t(554)=-2,289$, $p=0,022$) paylaşan-ebeveynliği anlamlı şekilde yordamıştır ve ikinci model paylaşımına ilişkin varyansın önemli bir kısmını açıklamamıştır ($R^2=0,038$, $\Delta R^2=0,022$, $F_{\text{change}}(10, 544)=1,758$, $p>0,05$). Son olarak, üçüncü adımda, ebeveyn sosyal karşılaştırmasının, paylaşan-ebeveynliği yönelik varyansın anlamlı bir kısmını açıkladığı bulunmuştur ($R^2=0,070$, $\Delta R^2=0,032$, $F_{\text{change}}(11, 543)=3,710$, $p<0,000$). (Tablo 4).

İkinci HRA, ebeveynlerin cinsiyetinin, ebeveynlerin yaşının, çocuk sayısının ve algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin boyutlarının ebeveyn sosyal karşılaştırmasını yordayıp yordamadığını test etmek için uygulanmıştır. Bu hiyerarşik regresyon analizine iki ayrı adım eklenmiştir. İlk adıma ebeveynlerin cinsiyeti, ebeveynlerin yaşı, çocuk sayısı, ikinci adıma ise ebeveyn öz-yeterliğinin algılanan yedi boyutu girilmiştir (Tablo 5). HRA'nın ilk aşamasında ebeveyn cinsiyeti, ebeveyn yaşı ve 6 yaş altı çocuk sayısının ebeveyn sosyal karşılaştırmasına ilişkin varyansın önemli bir kısmını açıkladığı bulunmuştur ($R^2=0,025$, $F(2, 551)=4,665$, $p=0,003$). Birinci adımdaki yordayıcılar arasında sadece 6 yaşından küçük çocuk sayısı ($b=-2,387$, $t(554)=-3,547$, $p=0,001$) ebeveyn sosyal karşılaştırmasını anlamlı bir şekilde yordarken, ebeveynin cinsiyeti ve ebeveynin yaşı yordayıcı değişken olarak ortaya çıkmamıştır.

Tablo 4. Paylaşan-Ebeveynlik Yordayıcıları Üzerine Hiyerarşik Regresyon

	B	SH	β	t	p	R ²	ΔR^2
1. adım						0,016*	0,016*
(Sabit)	18,486	2,111		8,759	0,000		
Cinsiyet	0,931	0,726	0,055	1,283	0,200		
Yaş	-0,013	0,048	-0,012	-0,279	0,780		
# 6 yaş altı çocuk	-1,764	0,661	-0,116	-2,670*	0,008		
2. adım						0,038*	0,022
(Sabit)	17,435	3,944		4,421	0,000		
Cinsiyet	0,803	0,740	0,047	1,086	0,308		
Yaş	-0,015	0,049	-0,014	-0,318	0,745		
# 6 yaş altı çocuk	-1,763	0,665	-0,116	-2,649*	0,009		
Duygusal erişilebilirlik	-0,298	0,130	-0,113	-2,289*	0,027		
Bakım-İlgili olma	0,075	0,069	0,072	1,097	0,268		
Koruma	0,018	0,099	0,012	0,183	0,813		
Disiplin	0,124	0,103	0,058	10,202	0,578		
Oyun	-0,063	0,084	-0,046	-0,749	0,502		
Öğretme	0,087	0,099	0,053	0,878	0,339		
İhtiyaca göre bakım verme	0,056	0,059	0,052	0,961	0,320		
3. adım						0,070*	0,032*
(Sabit)	9,333	4,306		2,168	0,018		
Cinsiyet	0,689	0,728	0,040	0,947	0,382		
Yaş	-0,034	0,048	-0,031	-0,705	0,472		
# 6 yaş altı çocuk	-2,152	0,661	-0,141	-3,256*	0,001		
Duygusal erişilebilirlik	-0,207	0,130	-0,079	-1,601	0,126		
Bakım-İlgili olma	0,058	0,068	0,056	0,865	0,377		
Koruma	0,017	0,098	0,012	0,176	0,818		
Disiplin	0,164	0,102	0,076	1,615	0,356		
# 6 yaş altı çocuk	-0,046	0,082	-0,034	-0,557	0,632		
Duygusal erişilebilirlik	0,107	0,097	0,065	1,097	0,238		
İhtiyaca göre bakım verme	0,078	0,058	0,072	1,344	0,170		
Ebeveyn sosyal karşılaştırma	0,188	0,043	0,193	4,342*	0,000		

SH: Standart Hata.

İkinci blokta, algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin boyutları modele eklenmiştir. Algılanan ebeveyn öz-yeterliğinin tüm boyutları arasında sadece algılanan ebeveyn duygusal erişilebilirliği ($b=-0,482$, $t(554)=-3,806$, $p<0,000$) ebeveyn sosyal karşılaştırmasını anlamlı bir şekilde yordamıştır ve ikinci model sosyal karşılaştırma için varyansın önemli bir kısmını açıklamıştır ($R^2=0,128$, $\Delta R^2=0,103$, $F_{\text{change}}(7, 544)=7,980$, $p<0,000$). (Tablo 5).

Aracılık Analizi

Hiyerarşik regresyon analizine ek olarak, aracılık modeli SPSS PROCESS ile test edilmiştir (Model 4; Hayes, 2013). Tüm dolaylı etkiler, %95 yanlılık düzeltmeli ve hızlandırılmış güven aralıklarının (CI) tahmin edildiği 5.000 yeniden örneklemlerle bootstrap analizleri ile test edilmiştir. Güven aralığı sıfır içermiyorsa dolaylı etkinin anlamlı olduğu varsayılmaktadır (Preacher ve Hayes 2008).

Sonuçlar, yalnızca ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin ebeveyn sosyal karşılaştırmasını anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir ($B=-0,7104$, $SE=-0,1099$, $t=-6,47$, $p<0,001$). Bir başka deyişle, algılanan ebeveyn duygusal erişilebilirliğindeki azalma, ebeveyn sosyal karşılaştırmasındaki artışı yordamaktadır. Ebeveynin duygusal erişilebilirliğinin paylaşan-ebeveynlik üzerindeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($B=-0,0023$, $SE=0,1146$, $t=-0,020$, $p=0,983$). Ebeveyn sosyal karşılaştırmasının paylaşan-ebeveynlik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur ($B=0,1612$, $SE=0,0429$, $t=3,760$, $p<0,001$). Algılanan ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin ebeveyn sosyal karşılaştırması ($X \rightarrow M \rightarrow Y$) yoluyla paylaşan-ebeveynlik üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ($B=-0,1145$, $SE=0,0375$) ve 5000 örnekleme dayalı yanlılık düzeltilmiş bootstrap güven aralığı sıfır içermemektedir (LLCI:-0,1954, ULCI:-0,0477). Bu da ebeveyn duygusal erişilebilirliği ile paylaşan-ebeveynlik arasında ebeveyn

Tablo 5. Ebeveyn Sosyal Karşılaştırmasının Yordayıcıları Üzerine Hiyerarşik Regresyon

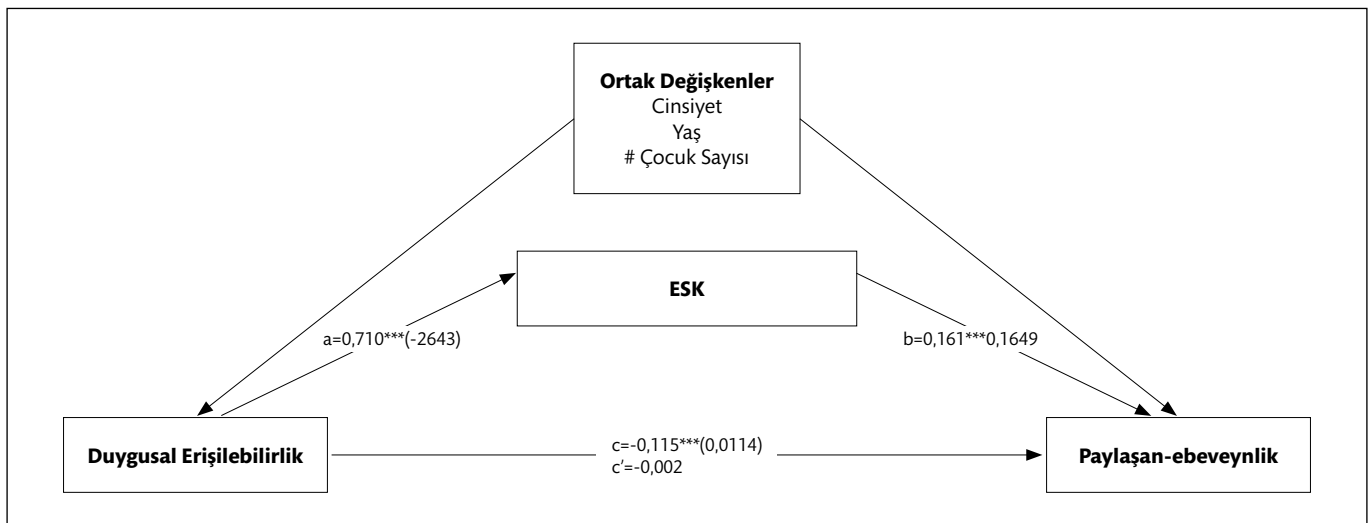
	B	SH	β	t	p	R ²	ΔR^2
1. adım						0,025*	0,025*
(Sabit)	20,048	2,149		9,327	0,000		
Cinsiyet	0,028	0,739	0,002	0,037	0,970		
Yaş	0,095	0,049	0,084	1,935	0,054		
# 6 yaş altı çocuk	2,387	0,673	0,153	-3,547*	0,000		
2. adım						0,128*	0,103*
(Sabit)	42,684	3,828		11,151	0,000		
Cinsiyet	0,613	0,720	0,035	0,851	0,383		
Yaş	0,099	0,047	0,087	2,085*	0,032		
# 6 yaş altı çocuk	2,071	0,648	0,133	-3,194*	0,001		
Duygusal erişilebilirlik	-0,482	0,127	-0,179	-3,806*	0,000		
Bakım-İlgili olma	0,088	0,067	0,082	1,321	0,184		
Koruma	0,004	0,097	0,003	0,045	0,984		
Disiplin	-0,192	0,101	-0,087	-1,895	0,051		
Oyun	-0,096	0,081	-0,069	-1,180	0,243		
Öğretme	-0,108	0,097	-0,065	-1,119	0,235		
İhtiyaca göre bakım verme	-0,111	0,057	-0,101	-1,940	0,071		

SH: Standart Hata.

Tablo 6. Ebeveynin Duygusal Erişilebilirliğinin, Ebeveyn Sosyal Karşılaştırmasının Aracı Rolünün Paylaşan-Ebeveynlik Üzerindeki Dolaylı Etkisi

Etki	Bootstrap analizi				
	B	Katsayılar		% 95 G.A	
		Standardize Edilmemiş HK	Standardize Edilmiş HK	Alt	Üst
Duygusal erişilebilirlik → Ebeveyn sosyal karşılaştırma	-0,7104	-0,1099	-0,2643	-0,9262	-0,4946
Duygusal erişilebilirlik → Paylaşan-ebeveynlik	-0,0023	0,1146	-0,0009	-0,2275	0,2228
Ebeveyn sosyal karşılaştırma → Paylaşan-ebeveynlik	0,1612	0,0429	0,1649	0,0770	0,2455
(Dolaylı etki)					
Duygusal erişilebilirlik → Ebeveyn sosyal karşılaştırma → Paylaşan-ebeveynlik	-0,1145	0,0375	0,0114	-0,1954	-0,0477

HK: Hata Katsayısı

Şekil 2. Standadize edilmiş ve standardize edilmemiş katsayılarla aracı değişken modeli a=Duygusal erişilebilirliğin ebeveyn sosyal karşılaştırması üzerindeki doğrudan etki payı b=Ebeveyn sosyal karşılaştırmasının paylaşan-ebeveynlik üzerindeki doğrudan etkisi, c=Ebeveyn sosyal karşılaştırmasının aracılık ettiği duygusal erişilebilirliğin paylaşan-ebeveynlik üzerindeki dolaylı etkisi, c'=Duygusal erişilebilirliğin paylaşan-ebeveynlik üzerindeki doğrudan etkisi ***p<0,001. Bootstrap örneklem büyüklüğü=5000, ESK: Ebeveyn sosyal karşılaştırma.

sosyal karşılaştırmasının aracı değişken olarak rol aldığını göstermektedir (Tablo 6 ve Şekil 2).

TARTIŞMA

Mevcut çalışma, ebeveyn öz-yeterliliğinin boyutları arasında yalnızca algılanan duygusal erişilebilirliğin ebeveyn sosyal karşılaştırması ve paylaşan-ebeveynlik ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ebeveynler, ebeveynlik yeterliklerini paylaşmaya istekliken, bu boyutun diğerlerine baskın olabileceği öne sürülebilir. Başka bir deyişle, ebeveynler çocuklarıyla olan pratiklerinde duygusal erişilebilirliği ön plana çıkarmaya meyilli olabilirler. Ebeveyn sosyal karşılaştırmasının, algılanan ebeveyn duygusal erişilebilirliği ile paylaşan-ebeveynlik arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmektedir. Duygusal erişilebilirlik, bir bireyin başkalarının ihtiyaçlarına duygusal olarak yanıt verebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Emde 1980). Geçmiş araştırmalar, duygusal elverişliliğin bebeklerin duygu düzenleme (Riddell ve ark. 2011) ve uyku düzenleme (Teti ve ark. 2010) gibi gelişimsel işlevleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Alan yazının büyük bir kısmı duygusal erişilebilirliği temelde anneye ait bir yapı olarak ele alsa da (ör: Biringen ve Robinson 1991, Bornstein 2008, Easterbrooks ve ark. 2012), bağlanma perspektifinden bakıldığında bu kavram ebeveyn-bebek etkileşiminin kalitesini değerlendirmek için kullanılan bir değişkendir (Bretherton 2000). Bu da duygusal erişilebilirliğin ebeveyn ve bebek arasındaki ikili ilişkinin bir parçası olduğunu göstermektedir. Duygusal erişilebilirliği ölçmek için kullanılan ölçekler genellikle ebeveynin duyarlılığını, yapıcılığını, müdahaleci olmamasını ve düşmanca davranmamasını bebeğin ebeveynine verdiği tepkiyle birlikte değerlendirmektedir (Biringen ve Easterbrooks 2012). Bebek, ebeveynlerin duygusal erişilebilirliğine olumlu bir yanıt verdiğinde, bu durum bakım verenlerin ebeveyn öz-yeterliliğini artırabilir (Saunders ve ark. 2015). Buna göre, duygusal erişilebilirlik ebeveyn öz-yeterliliğinin bir göstergesi olarak kullanılabilir (Coleman ve Karraker 2003).

Hem HRA'larda hem de aracılık modelinde duygusal erişilebilirlik ile ebeveyn sosyal karşılaştırması arasındaki negatif ilişki, ebeveyn-çocuk ilişkisinde duygusal olarak daha az erişilebilir olmanın daha yüksek ebeveyn sosyal karşılaştırma düzeyleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, yeterlilik Planlı Davranış Kuramı'na göre algılanan kontrol ve davranışsal performansın bir sonucu olarak ele alınmaktadır (Ajzen 1985, 1991). Dolayısıyla, düşük duygusal erişilebilirlik düzeyi ebeveynlik üzerinde daha az algılanan kontrolün ve ebeveynlik yöntemlerinde düşük performansın bir göstergesi olabilir. Bu durum, bu kişilerin neden kendilerini diğer ebeveynlerle kıyaslamayı tercih ettiklerini açıklayabilir. Benzer şekilde duygusal erişilebilirlik de tüm modellerde

paylaşan-ebeveynlik ile negatif yönde ilişkilidir. Paylaşan-ebeveynlik de planlı bir davranıştır ve benlik temsilini belirleyerek izlenimi yönetmenin bir şekli olarak kullanıldığı görülmektedir (Davidson-Wall 2018, Holiday ve ark. 2020, Valkenburg ve Peter 2011). Başka bir deyişle, duygusal erişilebilirliği daha az bildiren ebeveynler, büyük olasılıkla ebeveyn yeterliğindeki zayıflıklarını telafi etmek için çocuklarını sosyal medyada daha fazla paylaşmaktadırlar. Ancak çalışmamızda bu ilişkiler doğrudan sınınamamıştır ve sonraki araştırmalar tarafından incelenmesi gerekmektedir. Duygusal erişilebilirlik ile paylaşan-ebeveynlik arasında ebeveyn sosyal karşılaştırmasının aracı rolü üzerinden dolaylı bir etki bulunduğunu belirtmek gerekir.

Annelerin paylaşan-ebeveynlik olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koyan önceki alan yazın bulgularının aksine, babalar ve anneler arasında paylaşan-ebeveynlik davranışı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (Auxier ve ark. 2020, Porter ve Hsu 2003). Bu bulgu Lazard ve arkadaşlarının (2019) paylaşan-ebeveynliğin toplumsal cinsiyet rollerinden etkilendiğini ve dijital ebeveynlik yöntemlerinin ebeveyn kimliklerini yeniden yapılandırma ve şekillendirme araçları olduğunu belirttiği çalışmanın bulgularıyla çelişmektedir (Lazard ve ark. 2019). Tutarlı olmayan bulgular paylaşan-ebeveynlikte toplumsal cinsiyet farklılaşmalarına dair daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Ebeveyn öz-yeterliliğinin diğer boyutlarının hiyerarşik regresyon analizlerinde ve aracı değişken analizlerinde anlamlı bulunmamasının olası bir nedeni duygusal erişilebilirliğin diğer alt boyutlar üzerinde baskılayıcı değişken rolü üstlenmesi olabilir. Bu durum her iki hiyerarşik regresyon analizinde duygusal erişilebilirlik ve diğer ebeveyn öz-yeterliliği alt boyutları arasındaki beta katsayılarındaki fark incelenerek anlaşılabilir. Benzer şekilde ebeveyn sosyal karşılaştırmasının da duygusal erişilebilirlik üzerinde baskılayıcı değişken rolü üstlendiği görülmektedir.

İki ayrı hiyerarşik regresyon analizinin yapılma nedeni daha önce de belirtildiği gibi aracı değişken modelinden önce ön analizlerin gerçekleştirilmesidir. Her iki analizde de anlamlı yordayıcıların tamamen örtüştüğü görülmektedir. Bu da paylaşan-ebeveynlik ve ebeveyn sosyal karşılaştırmasının arkasından yatan dinamiklerin oldukça benzer olduğunu düşündürmektedir. İki değişken arasındaki anlamlı korelasyon da bu olasılığı destekler niteliktedir.

Kısıtlılıklar ve Gelecek Araştırmalar için Öneriler

Bu araştırma kesitsel bir çalışmadır. Dolayısıyla bulgular sınırlı bir zaman diliminin anlık görüntülerini sunmaktadır. Boylamsal çalışmalar, zaman içinde paylaşan-ebeveynlik dinamiklerindeki değişiklikleri görme şansı verebilir. Dahası, araştırmada yer alan değişkenlerin arasındaki ilişki çift yönlü de olabilir; örneğin paylaşan-ebeveynlik, ebeveynlerin

aldığı yorumlar/geri bildirimler yoluyla ebeveyn öz-yeterlik düzeyini etkileyebilir. Kişisel beyanların ötesinde, ebeveynlik yöntemlerinin daha objektif bir şekilde incelenmesi için ebeveynlerin sosyal medya profilleri izin alınarak analiz edilebilir. Çalışmanın örnekleme uygunluk örnekleme (convenient sampling) yöntemiyle oluşturulmuştur. Bu nedenle sonuçlar yalnızca benzer özelliklere sahip diğerlerine genellenebilir. Her ne kadar çalışmamızda paylaşan-ebeveynlik ölçeğinin yapı geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş olsa da kullanılan ölçüm aracı bir ölçekten ziyade bir kontrol listesi görünümündedir. Paylaşan-ebeveynlik değişkeniyle diğer değişkenler arasındaki görece düşük korelasyonların ve hiyerarşik regresyon analizlerinin açıkladıkları varyansın düşüklüğünün olası bir nedeni bu olabilir. Bu bağlamda kullanılan paylaşan-ebeveynlik değerlendirme ölçeğinin güçlü bir ölçüm aracı olmadığı söylenebilir. Bu nedenle uluslararası alan yazın kullanılmaya başlanan paylaşan-ebeveynlik ölçeklerinin (Romero-Rodriguez ve ark. 2022) Türkçe'ye kazandırılması belirtilen değişkenin daha güçlü biçimde ölçülmesini sağlayacaktır. Son olarak, bu çalışma 0-6 yaş arası çocukların ebeveynleri ile sınırlıdır. Daha ileri yaştaki çocukların ve ergenlerin ebeveynleri için dinamikler farklı olabilir.

Bu çalışmanın bazı önemli çıkarımları söz konusudur; Paylaşan-ebeveynlik internet çağında en çok uygulanan ebeveyn davranışlarından biri olmasına rağmen, çocukların sosyal medya sitelerindeki görünürlüğü adına karar verme tartışmalarının ötesinde, paylaşan-ebeveynliğin ebeveyn-çocuk ilişkisindeki zayıflıkları telafi etmeye çalışmak için kullanılabilir. Ebeveynlerle çalışan psikolog ve danışmanlar bu olasılığı değerlendirebilir. Ayrıca, ebeveyn sosyal karşılaştırmasının işlevi de gözden geçirilebilir. Araştırmamız, kendilerini diğer ebeveynlerle kıyaslayan ebeveynlerin, çocuklarıyla ilişkilerinde duygusal olarak daha az erişilebilir olduklarını göstermiştir.

Araştırmamızın bulguları yukarıda aktarılanlar kapsamında özellikle Gelişim Psikolojisi ve Klinik Psikoloji çalışmalarını da destekleyecek niteliktedir. Günümüzün dijitalleşen dünyasında yaygın bir ebeveyn pratiği olarak tanımlanabilecek paylaşan-ebeveynliğin ardında yatan dinamiklerin anlaşılmasının, bu pratiğin çocukların en yüksek iyilik hali gözetilerek gerçekleştirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada paylaşırken hangi motivasyonlarla hareket ettiğinin bilimsel çalışmalarla ortaya çıkarılması gerekmektedir. Uluslararası alan yazınında görece yeni, coğrafyamızda oldukça yeni bir kavram olarak çalışılmaya başlanan paylaşan-ebeveynlik çocukların onamı alınmadan görüntülerinin paylaşılmasını içerdiği için bir çocuk hakkı ihlali olarak tanımlanabilmektedir. Diğer yandan paylaşan-ebeveynlik ebeveyn-çocuk ilişkisinin niteliğine dair ipuçları da verebilmektedir. Alanda çalışan gelişim psikologlarının ve klinik psikologların paylaşan-ebeveynliği

bir çocuk hakkı ihlali olarak tümünden reddetmek yerine bu pratiğin nedenlerini ve sonuçlarını anlayabilmelerinin daha önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ajzen I (1985) From intentions to actions: A theory of planned behavior. In: Kuhl J, Beckmann J, editors. Action Control: From Cognition to, Springer-Verlag, Heidelberg, 1985, s. 11-39..
- Ajzen I (1991) The theory of planned behavior. *Organ Behav Hum Decis Process* 50: 179-211.
- Ammari T, Kumar P, Lampe C (2015) Managing children's online identities: How parents decide what to disclose about their children online. In: Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems: Crossings. Association for Computing Machinery, 2015, s. 1895-904.
- Auxier B, Anderson M, Perrin A ve ark. (2020) Parents' attitudes – and experiences – related to digital technology. *Pew Res Cent* 12.2. 2022 tarihinde indirildi <https://www.pewresearch.org/internet/2020/07/28/parents-attitudes-and-experiences-related-to-digital-technology/>
- Bandura A (1994) Social cognitive theory of mass communication. In: Bryant J, Zillmann D, editors. Media Effects: Advances in Theory and Research. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates, 1994, p. 61-90.
- Bartholomew MK (2012) New parents' Facebook use at the transition to parenthood. *Fam Relat* 61: 455-69.
- Bergagna E, Tartaglia S (2018) Self-esteem, social comparison, and Facebook use. *Eur J Psychol* 14: 831-45.
- Bessant C (2022) Too much information? More than 80% of children have an online presence by the age of two. 12.2.2022 tarihinde indirildi <https://theconversation.com/too-much-information-more-than-80-of-children-have-an-online-presence-by-the-age-of-two-83251>
- Biringen Z, Robinson J (1991) Emotional availability in mother-child interactions: A reconceptualization for research. *Am J Orthopsychiatry* 61: 258-71.
- Biringen Z, Easterbrooks MA (2012) Emotional availability: Concept, research, and window on developmental psychopathology. *Dev Psychopathol* 24: 1-8.
- Blum-Ross A, Livingstone S (2017) "Sharenting," parent blogging, and the boundaries of the digital self. *Popul Commun* 15: 110-25.
- Bornstein MH, Tamis-LeMonda CS, Hahn CS ve ark. (2008) Maternal responsiveness to young children at three ages: Longitudinal analysis of a multidimensional, modular, and specific parenting construct. *Dev Psychol* 44: 867-74.
- Bostancı M (2018) Dijital Ebeveynlerin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı. *AJIT-e: Bilisim Teknol Online Derg* 10: 115-28.
- Bretherton I (2000) Emotional availability: An attachment perspective. *Attach Hum Dev* 2: 233-41.
- Brosch A (2016) When the child is born into the internet: Sharenting as a growing trend among parents on Facebook. *New Educ Rev* 43: 225-35.
- Brosch A (2018) Sharenting: Why do parents violate their children's privacy? *New Educ Rev* 54: 75-85.
- Buunk AP, Gibbons FX (2007) Social comparison: The end of a theory and the emergence of a field. *Organ Behav Hum Decis Process* 102: 3-21.
- Byrne BM (2001) Structural equation modeling with AMOS, EQS, and LISREL: Comparative approaches to testing for the factorial validity of a measuring instrument. 12.2.2022 tarihinde indirildi https://doi.org/10.1207/S15327574IJT0101_4
- Chae J (2015) "Am I a better mother than you?" Media and 21st-century motherhood in the context of the social comparison theory. *Commun Res* 42: 503-25.

- Children's Commissioners for England (2018) Who knows what about me? Internet Matters; 12.2.2022 tarihinde indirildi <https://www.internetmatters.org/wp-content/uploads/2018/11/Childrens-commissioner-Who-Knows-What-About-Me-i-internet-matters.pdf>
- Coleman PK, Karraker KH (2003) Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Ment Health J* 24:126-48.
- Cudeck R, Browne MW (1983) Cross-validation of covariance structures. *Multivar Behav Res* 18: 147-67.
- Davidson-Wall N (2018) "Mum, seriously!": Sharenting the new social trend with no opt-out. In: *Debating Communities and Social Networks 2018 OUA Conference*. Online.
- De Montigny F, Lacharite C (2005) Perceived parental efficacy: Concept analysis. *J Adv Nurs* 49: 387-96.
- Decker JW (2012) Initial development and testing of a questionnaire of parental self-efficacy for enacting healthy lifestyles in their children. *J Spec Pediatr Nurs* 17: 147-58.
- Duggan M, Lenhart A, Lampe C ve ark. (2015) Parents and social media. *Pew Res Cent*. 12.2.2022 tarihinde indirildi <http://www.pewinternet.org/2015/07/16/parents-and-social-media/>
- Duncanson K, Burrows TD, Holman B ve ark. (2013) Parents' perceptions of child feeding: A qualitative study based on the theory of planned behavior. *J Dev Behav Pediatr* 34: 227-36.
- Easterbrooks MA, Bureau JF, Lyons-Ruth K (2012) Developmental correlates and predictors of emotional availability in mother-child interaction: A longitudinal study from infancy to middle childhood. *Dev Psychopathol* 24: 65-78.
- Elibol F, Mağden D, Alpar R (2007) Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeğinin (1-3 Yaş) Geçerlik ve Güvenirliliği. *Toplum Hekim Bult* 26: 25-31.
- Emde RN (1980) Levels of meaning for infant emotions: A biosocial view. In: Collins WA, editor. *Development of Cognition, Affect, and Social Relations*. Vol. 13. Minnesota Symposia on Child Psychology. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum, 1980, s. 1-37.
- Festinger L (1954) A theory of social comparison processes. *Hum Relat* 7: 117-40.
- Fleming TC, Borrego J (2019) Preliminary support for the theory of planned behavior in pre-parent discipline intentions. *J Child Fam Stud* 28: 1105-15.
- Gibbons FX, Buunk BP (1999) Individual differences in social comparison: Development of a scale of social comparison orientation. *J Pers Soc Psychol* 76: 129-42.
- Hayes AF (2013) *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press, New York, 2013.
- Holiday S, Norman MS, Densley RL (2020) Sharenting and the extended self: Self-representation in parents' Instagram presentations of their children. *Popul Commun* 1-15.
- Hu L, Bentler PM (1999) Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Struct Equ Modeling* 6: 1-55.
- Jacobs R, Boyd L, Brennan K ve ark. (2016) The importance of social media for patients and families affected by congenital anomalies: A Facebook cross-sectional analysis and user survey. *J Pediatr Surg* 51: 1766-71.
- Kalpidou M, Costin D, Morris J (2011) The relationship between Facebook and the well-being of undergraduate college students. *Cyberpsychol Behav Soc Netw* 14: 183-9.
- Lazard L, Capdevila R, Dann C (2019) Sharenting: Pride, affect and the day-to-day politics of digital mothering. *Soc Personal Psychol Compass* 13: e12443.
- Myers C, Garcia A, Beidas R ve ark. (2020) A theory of planned behavior exploration of child welfare caseworker referrals to an evidence-based parenting program. *J Soc Serv Res* 46: 877-89.
- Nesi J, Prinstein MJ (2015) Using social media for social comparison and feedback-seeking: Gender and popularity moderate associations with depressive symptoms. *J Abnorm Child Psychol* 43: 1427-38.
- Ögel-Balaban H, Altan Ş (2020) The use of Facebook by Turkish mothers: Its reasons and outcomes. *J Child Fam Stud* 29: 780-90.
- Porter CL, Hsu HC (2003) First-time mothers' perceptions of efficacy during the transition to motherhood: Links to infant temperament. *J Fam Psychol* 17: 54-64.
- Preacher KJ, Hayes AF (2008) Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behav Res Meth* 40: 879-91.
- Riddell RP, Campbell L, Flora DB ve ark. (2011) The relationship between caregiver sensitivity and infant pain behaviors across the first year of life. *Pain* 152: 2819-26.
- Romero-Rodríguez JM, Kopecký K, García-González A ve ark. (2022) Sharing images or videos of minors online: Validation of the Sharenting Evaluation Scale (SES). *Child Youth Serv Rev* 136: 106396.
- Saunders H, Kraus A, Barone L ve ark. (2015) Emotional availability: Theory, research, and intervention. *Front Psychol* 6: 1069.
- Singelis TM (1994) The measurement of independent and interdependent self-construals. *Pers Soc Psychol Bull* 20: 580-91.
- Souza LK, Hutz CS (2016) Self-compassion in relation to self-esteem, self-efficacy, and demographical aspects. *Paidéia (Ribeirão Preto)* 26: 181-88.
- Steers MLN, Wickham RE, Acitelli LK (2014) Seeing everyone else's highlight reels: How Facebook usage is linked to depressive symptoms. *J Soc Clin Psychol* 33: 701.
- Tartaglia S (2016) Different modalities of using Facebook: The influence of actual social relations, well-being, and attitude towards the medium. *Studia Psychol (Bratislav)* 58: 3-17.
- Taylor SE, Lobel M (1989) Social comparison activity under threat: Downward evaluation and upward contacts. *Psychol Rev* 96: 569-75.
- Tazghini S, Siedlecki KL (2013) A mixed method approach to examining Facebook use and its relationship to self-esteem. *Comput Human Behav* 29: 827-32.
- Teti DM, Kim BR, Mayer G ve ark. (2010) Maternal emotional availability at bedtime predicts infant sleep quality. *J Fam Psychol* 24: 307-15.
- Valkenburg PM, Peter J (2011) Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *J Adolesc Health* 48: 121-7.
- Vogel EA, Rose JP (2016) Self-reflection and interpersonal connection: Making the most of self-presentation on social media. *Transl Issues Psychol Sci* 2: 294-302.
- Wheeler L, Miyake K (1992) Social comparison in everyday life. *J Pers Soc Psychol* 62: 760-73.
- Wiggins K (2016) Should children ban their parents from social media? BBC News. 12.2.2022 tarihinde indirildi <https://www.bbc.com/news/business-37834856>